

Ábendingar Þjóðaröryggisráðs

í skýrslum ráðsins um mat á ástandi og horfum í

þjóðaröryggismálum

2021 og 2022

Þjóðaröryggisráð

Vinnuskjal. Ábendingar í matsskýrslum þjóðaröryggisráðs 2021 og 2022

Ágúst 2023

Efnisyfirlit

Inngangur	4
1. ÁFALLAÐOL SAMFÉLAGSINS - MIKILVÆGIR INNVIÐIR.....	5
2. HERNÆÐARLEGIR ÞÆTTIR, FJÖLBÁTTAÓGNIR OG VARNARMANNVIRKI.....	7
3. ÖRYGGI LANDAMÆRA – LANDAMÆRAGÆSLA OG LANDHELGI.....	8
4. FJÁRMÁLA- OG EFNAHAGSÖRYGGI.....	9
5. NETÖRYGGI.....	10
6. FJARSKIPTI	11
7. LÖGGÆSLA, NEYÐAR- OG VIÐBRAGÐSPJÓNUSTA.....	12
8. LOFTSLAGSBREYTINGAR.....	13
9. NÁTTÚRUVÁ.....	14
10. FARSÓTTIR	16
11. MATVÆLA- OG FÆÐUÖRYGGI.....	18
12. ORKUKERFI (RAFORKA JARÐEFNAELDSNEYTI VARMAFLUTNINGUR)	19
13. SAMGÖNGUR	20
14. ÖRYGGI STJÓRNKERFIS	21
15. HRYÐJUVERK	22
16. SKIPULÖGÐ BROTASTARFSEMI.....	23
17. NETGLÆPIR.....	24
18. PENINGAÞVÆTTI	25

Inngangur

Hlutverk Þjóðaröryggisráðs að meta ástand og horfur í þjóðaröryggismálum.

Þjóðaröryggisráð hefur gefið út tvær matsskýrslur um ástand og horfur í þjóðaröryggismálum. Fyrri skýrslan kom úr á árinu 2021 og seinni skýrslan kom út á árinu 2022.

Efni skýrslunnanna tekur mið af því að þjóðaröryggisstefnan byggist á víðtækri skilgreiningu öryggishugtaksins og er í þeim efnum er litið til hnattrænna, samfélagslegra og mannlegra þátta, hvort sem um er að ræða innri eða ytri ógnir af mannavöldum eða vegna náttúruhamfara.

Við val á þeim áhættumþáttum sem fjallað var um var tekið mið af markmiði og áherslum þjóðaröryggisstefnunnar.

Þjóðaröryggisráði til aðstoðar við undirbúning matsskýrslunnanna var sérstakur stýrihópur þjóðaröryggisráðs. Stýrihópurinn aflaði upplýsinga og átti samráð við fjölmarga sérfræðinga innan og utan stjórnkerfisins. Stýrihópurinn lagði sjálfstætt mat á upplýsingarnar og skilaði til þjóðaröryggisráðs tillögu að mati sem endurspeglar sjálfstætt og rökstutt mat stýrihópsins.

Í skýrslunum er fjallað ítarlega um hvern efnisþátt og er í lok hvers kafla settar fram sérstakar ábendingar um umbótaverkefni er varða efnisþáttinn.

Í þessu vinnuskjali er að finna heildaryfirlit um þær ábendingar sem þjóðaröryggisráð setti fram í skýrslum ráðsins um mat á ástandi og horfum í þjóðaröryggismálum 2021 og 2022.

1. ÁFALLAÞOL SAMFÉLAGSINS - MIKILVÆGIR INNVIÐIR

2021

- Treysta þarf lagaumgjörð um rekstur mikilvægra Innviða samfélagsins þ.m.t. að skilgreina hvaða innviðir samfélagsins eða hlutar þeirra teljist mikilvægir með tilliti til þjóðaröryggishagsmuna. Annars vegar þarf að mæla skýrar fyrir um skyldur þeirra sem sjá um rekstur slíkra innviða og öryggiskröfur sem gera verður til þeirra. Hins vegar þarf að útfæra og skilgreina betur valdheimildir stjórnvalda gagnvart þessum aðilum við sérstakar neyðaraðstæður, þar sem virkni mikilvægra innviða er stefnt í hættu, í því skyni að tryggja nauðsynlega starfsemi samfélagsins.
- Lagt er til að gerð verði heildstæð áhættugreining á áfallaþoli mikilvægra innviða samfélagsins. Á þeim grunni verði síðan gerðar áætlanir um mótvægisáðgerðir og viðbragðsáætlanir sem miða að því að koma í veg fyrir og takmarka tjón og auka áfallaþol samfélagsins. Sérstaklega þarf að kanna hvernig tryggja megi öryggi á þeim sviðum sem eru mjög háð fjarskiptum og rafmagni.
- Kanna þarf þörfina á lagasetningu um rýni á erlendum fjárfestingum í mikilvægum samfélagslegum innviðum og um íhlutunarheimildir stjórnvalda vegna þeirra með tilliti til þjóðaröryggis og allsherjarreglu.

2022

- Treysta þarf lagaumgjörð um rekstur mikilvægra innviða samfélagsins, þ.m.t. að skilgreina hvaða innviðir samfélagsins eða hlutar þeirra teljist mikilvægir með tilliti til þjóðaröryggishagsmuna. Annars vegar þarf að mæla skýrar fyrir um skyldur þeirra sem sjá um rekstur slíkra innviða og öryggiskröfur sem gera verður til þeirra. Hins vegar þarf að útfæra og skilgreina betur valdheimildir stjórnvalda gagnvart þessum aðilum við sérstakar neyðaraðstæður, þar sem virkni mikilvægra innviða er stefnt í hættu.
- Ljúka þarf greiningu á áfallaþoli mikilvægra innviða samfélagsins í samvinnu ríkislögreglustjóra við ráðuneyti, sveitarfélög og stofnanir. Á þeim grunni verði síðan gerðar áætlanir um mótvægisáðgerðir og viðbragðsáætlanir sem miða að því að koma í veg fyrir og takmarka tjón og auka viðnámsþol samfélagsins. Sérstaklega þarf að kanna hvernig tryggja megi enn betur öryggi á þeim sviðum sem eru mjög háð fjarskiptum og rafmagni.
- Tekið er undir mikilvægi þess að setja skýrar lagareglur um eignarhald í mikilvægum innviðum, rýni erlendra fjárfestinga í slíkri starfsemi og íhlutunarheimildir stjórnvalda með tilliti til þjóðaröryggis líkt og gilda í nágrennaríkjum.
- Endurskoða þarf lög um öryggi net- og upplýsingakerfa mikilvægra innviða svo að þau taki til allra mikilvægra innviða og þjónustu samfélagsins og byggji

öryggisskipulag sitt á alþjóðlegum viðmiðum um bestu framkvæmd og njóti jafnframt þjónustu netöryggisveitar, CERT-ÍS.

- Hraða þarf uppbyggingu neyðarbirgða til þess að tryggja lífsafkomu þjóðarinnar á hættutímum.

2. HERNAÐARLEGIR ÞÆTTIR, FJÖLÞÁTTAÓGNIR OG VARNARMANNVIRKI

2021

- Taka þarf mið af auknu hernaðarlegu mikilvægi landsins við stefnumótun, skipulag og áætlanagerð og hvaða áhrif það hefur á stöðu öryggis- og varnarmála.
- Æfa þarf ferla um ákvarðanatöku stjórnvalda til að bregðast við hættuástandi af völdum hernaðar, fjölþáttaóгна og annarra áhættuþátta og styrkja innlendan viðbúnað.
- Stjórnvöld þurfa að taka virkan þátt í starfi alþjóðastofnana sem tryggja framkvæmd alþjóðasamninga um afvopnunarmál og takmarkanir á útbreiðslu gereyðingarvopna.
- Skoða þarf aðkomu Íslands að norrænu samstarfi í öryggis- og varnarmálum og meta hvort þar sé breytinga þörf. (2021)

2022

- Taka þarf mið af auknu hernaðarlegu mikilvægi landsins við stefnumótun, skipulag og áætlanagerð og þeim áhrifum sem það hefur á íslenska öryggishagsmuni.
- Ísland leggi áfram áherslu á virka þátttöku í alþjóðlegu öryggis- og varnarsamstarfi í samræmi við þjóðaröryggisstefnuna.
- Taka þarf virkan þátt í starfi alþjóðastofnana sem tryggja framkvæmd alþjóðasamninga um afvopnunarmál og takmarkanir á útbreiðslu gereyðingarvopna

3. ÖRYGGI LANDAMÆRA – LANDAMÆRAGÆSLA OG LANDHELGI

2021

- Mikilvægt er að auka samþættingu og samstarf innlendra stofnana um landamæravörslu. Einnig þarf að styrkja þátttöku þeirra í alþjóðlegu samstarfi á því sviði, þ.m.t. á vettvangi Schengen.
- Skoða þarf möguleika á því að styrkja viðbragðsgetu Landhelgisgæslunnar til að vakta landhelgina og efnahagslögsöguna.
- Kanna þarf hvort unnt sé að nýta ómönnuð sjó- og loftför við fjareftirlit á hafi.
- Efla þarf viðbúnað við mengunarslysum.

2022

- Leggja þarf mat á viðbragðsgetu Landhelgisgæslunnar og gera ráðstafanir til að tryggja vöktun landhelginnar og efnahagslögsögunnar, sinna löggæslu á hafinu og leitar- og björgunarþjónustu.
- Efla þarf viðbúnað við mengunarslysum við Ísland. (2021 og 2022)
- Mikilvægt er að efla sjómælingar og kortagerð á hafsvæðinu við Ísland til að tryggja öryggi sjófarenda. (2022)

4. FJÁRMÁLA- OG EFNAHAGSÖRYGGI

2021

- Stefna þarf með markvissum hætti að því að koma á fót innlendri greiðslumiðlun sem ekki er undir erlendum þjónustuaðilum komin. Ganga þarf úr skugga um að til sé innlend varaleið sem tryggir örugga innlenda greiðslumiðlun. (2021)
- Leggja þarf áherslu á áframhaldandi beitingu margvíslegra stjórnækja við mörkun peningastefnu, svo sem bindiskyldu og inngripa á gjaldeyrismarkaði, á aðgerðir til að stemma stigu við gjaldmiðlaójafnvægi á efnahagsreikningi fyrirtækja og heimila, og á gerð regluverks um áhættutöku banka í erlendum gjaldmiðlum. (2021)
- Í því skyni að auka fjölbreytni útflutningsgreina gæti verið ávinningur að því að móta áætlun um stuðning við nýjar útflutningsgreinar sem taldar eru búa yfir vaxtarmöguleikum, t.d. á sviði tækni eða í skapandi greinum. (2021)

2022

- Tryggja þarf að til staðar sé fullnægjandi innlend óháð smágreiðslulausn, helst fleiri en ein, þar sem greiðslur og uppgjör fari fram á innviðum undir innlendri stjórn og sé ekki háð fjarskiptum til og frá landinu. Stuðla þarf að því að slíkri greiðslulausn sé komið á sem fyrst. (2022)
- Bæta þarf yfirsýn yfir net- og fjarskiptaógnir sem að fjármálakerfinu stafa, skýra boðleiðir ef til netárása kemur og undirbúa viðbúnað. Seðlabanki Íslands gegnir hér mikilvægu hlutverki. Einnig þarf að nýta þau tækifæri sem felast í nýlegri endurskipulagningu á rekstri fjármálainnviða greiðslumiðlunar til að samhæfa viðbúnað og viðbragð við fjarskiptaógnum. (2022)
- Tryggja þarf að loftlagsáhætta á efnahagsreikningi fjármálafyrirtækja sé greind skilmerkilega og að upplýst sé um hana á greinilegan hátt. Slíkt mun hafa þau áhrif að fjármálakerfið styðji ið baráttuna við loftslagsógnina í auknum mæli. Frumvarp til laga um upplýsingagjöf um sjálfbærni á sviði fjármálaþjónustu og flokkunarkerfi fyrir sjálfbærar fjárfestingar, sem er á þingmálaskrá á yfirstandandi þingi, kemur að ákveðnu marki til móts við þetta. (2022)

5. NETÖRYGGI

2021

- Auka þarf sérfræðipækkingu á sviði netöryggis innan stjórnkerfisins og almennt hér á landi og auka rannsóknir og greiningu.
- Í tengslum við innleiðingu laga um öryggi net- og upplýsingakerfa mikilvægra innviða þarf að huga að því að viðkomandi eftirlitsstofnun á sviði netöryggismála hafi mannskap og þekkingu til að sinna hlutverki sínu og njóti stuðnings CSIRT.
- Kanna þarf hvort aukið stofnanalegt sjálfstæði CSIRT-sveitarinnar geri henni betur kleift að sinna nauðsynlegum upplýsingaskiptum innan lands og erlendis og vöktun á netumferð. Taka má mið af stjórnsýsluskipulagi netöryggismála í öðrum norrænum löndum í því sambandi.

Koma mætti á samstarfsvettvangi stjórnvalda og atvinnulífs um net- og upplýsingaöryggi.

2022

- Stjórnvöld þurfa að leggja sérstaka áherslu á samhæfingu og samstarf ráðuneyta, stofnana og atvinnulífs við framkvæmd aðgerðaráætlunar í netöryggismálum, á grundvelli netöryggisstefnu Íslands fyrir árin 2022–2037.
- Leggja þarf mat á árangur af framkvæmd laga um net- og upplýsingaöryggi mikilvægra innviða.
- Styrkja þarf viðbúnað og mat á áfallapoli á þeim sviðum samfélagsins sem reiða sig á net- og upplýsingakerfi í samræmi við almannamannavarnarlög.
- Stuðlað verði að aukinni sérfræðipækkingu á sviði netöryggismála innan stjórnkerfisins og aukin áhersla verði lögð á rannsóknir, greiningu og nýsköpunarstarf í samráði við háskóla- og vísindasamfélagið.
- Efla þarf starfsemi netöryggissveitarinnar, CERT-ÍS, og verði horft til annarra Norðurlanda um fyrirmyndir og áhersla lögð á að byggja upp getu sem uppfyllir alþjóðleg viðmið um starfsemi CERT-teyma.
- Hugað verði að endurmati á stjórnskipulagi netöryggismála á Íslandi með hliðsjón af tilhögun á öðrum Norðurlöndum og að komið verði á fót sérstökum samstarfsvettvangi stjórnvalda og atvinnulífs sem og menntastofnana og rannsækenda á sviði netöryggis
- Tryggðar verði fullnægjandi lagaheimildir, búnaður og geta til rannsókna og til öflunar og miðlunar upplýsinga varðandi uppruna netárása og regluverk um vefhýsingarfyrirtæki verði fært til betri vegar.

6. FJARSKIPTI

2021

- Brýnt er að skoða möguleika á að koma á varafjarskiptasambandi í gegnum gervihnetti fyrir mikilvægustu innviði landsins. Á það við bæði innan lands og milli Íslands, meginlands Evrópu og Norður-Ameríku.
- Æskilegt væri að kortleggja hvernig helstu ríkisstofnanir, samfélagslega mikilvæg fjarskiptakerfi og önnur mikilvæg stoðkerfi landsins tengjast út úr landinu og hver geta þeirra er til að starfa án sambands við útlönd.
- Vinna þarf áhættumat á fjarskiptakerfinu í heild í þeim tilgangi að bæta áfallapól þess, m.a. varðandi endingargetu fjarskiptavirkja og raunlægt öryggi þeirra, sem og varðandi uppsetningu varaleiða í hringtenginguna. Athuga þarf hvort ástæða sé til að styrkja lagaheimildir eftirlitsaðila til þess að setja fjarskiptaaðilum skilyrði, m.a. til að tryggja öryggi fjarskipta og órofinn rekstur.
- Marka þarf stefnu varðandi 5G-farnet þar sem gerðar eru strangar kröfur um öryggisviðmið, m.a. til þess að tryggja nauðsynlegan fjölbreytileika sendabúnaðar farneta og skilgreiningu á hvaða afmörkuðu þættir kerfa geti helst flokkast sem viðkvæmir vegna erlendra eða innlendra öryggissamvinnu.
- Tryggja þarf að mikilvægir fjarskiptainnviðir búi yfir eða séu tengdir vararafstöðvum til að koma í veg fyrir að rafmagnstruflanir valdi fjarskiptaleysi.
- Leggja þarf áherslu á öryggi sæstrengja með aðgerðum sem miða að því að draga úr líkum á skemmdum á þeim, ekki síst á landtökustöðvum.
- Til að tryggja öryggi fjarskiptatenginga Íslands við umheiminn er æskilegt að hafa að lágmarki þrjá virka sæstrengi til Evrópu á hverjum tíma.

2022

- Mikilvægt er að könnun áfallapóls á sviði fjarskipta sé framkvæmd reglubundið og skipulagning viðbragða og aðgerða samkvæmt viðbragðsáætlunum endurmetnar í samræmi við almannavarnalög.
- Huga þarf að forgangsroðun umferðar um varafjarskiptaleiðir, t.d. um gervihnetti, komi til rofs eða skerðingar á fjarskiptasambandi við útlönd og reglubundins endurmats hennar. Komi til neyðarástands þarf að tryggja stjórnvöldum lagaheimildir til þess. Undirbúin verði Viðbragðsáætlun sem hægt verði að nota ef til sambandsrofs kemur.
- Leggja þarf áherslu á varnir gegn álagsárásam, ekki síst gegn árásam sem eiga upptök sín innanlands.

7. LÖGGÆSLA, NEYÐAR- OG VIÐBRAGÐSPJÓNUSTA

2021

- Kanna þarf hvort endurskoða eigi almannavarnakerfið. Þá er brýnt að vinna að gerð nýrrar áhættuskoðunar almannavarna.
- Skilgreina þarf hvað fellur undir hagvarnir og setja viðmiðanir um þær nauðsynlegu birgðir og viðbúnað sem þurfa að vera til í landinu á hverjum tíma, einkum þegar hættu- eða neyðarástand skapast, svo sem olíubirgðir, viðhaldshlutar raforku- og fjarskiptakerfis og lyfjabirgðir sem og lágmarksbirgðir af matvælum og aðföngum til matvælaframleiðslu.
- Mikilvægt er að viðbragðsáætlanir taki til allra þátta sem falla undir viðbragðskerfi almannavarna, þ.m.t. náttúruhamfara, farsóttu og hernaðaraðgerða.
- Nauðsynlegt er að tryggja varaleiðir fjarskipta viðbragðsaðila almannavarnakerfisins og að þeir hafi forgang innan fjarskiptakerfa til þess að gagnaflutningur sé tryggður.
- Ljúka þarf aðgerðaáætlun um uppbyggingu mælikerfa til vöktunar á náttúrunni og fyrirboðum um náttúruvá.

2022

- Áherslur almannavarnakerfisins þurfa að taka mið af breyttri stöðu öryggismála Evrópu. Það þarf að styrkja viðbúnað löggæslu, neyðar- og viðbragðspjónustu, m.a. með uppfærslu og æfingu viðeigandi viðbragðsáætlana.
- Ákveða þarf viðmiðanir um nauðsynlegar birgðir og viðbúnað sem þurfa að vera til í landinu á hverjum tíma, einkum þegar hættu- eða neyðarástand skapast, svo sem olíubirgðir, viðhaldshlutir raforku- og fjarskiptakerfis og lyfjabirgðir sem og lágmarksbirgðir af matvælum og aðföngum til matvælaframleiðslu.
- Nauðsynlegt er að tryggja varaleiðir fjarskipta viðbragðsaðila almannavarnakerfisins og að þeir hafi forgang innan fjarskiptakerfa til þess að gagnaflutningur sé tryggður.
- Tryggja þarf að til staðar sé viðbragðsáætlun vegna neyðarástands.

8. LOFTSLAGSBREYTINGAR

2021

- Ljúka þarf gerð heildstæðs áhættumats vegna áhrifa loftslagsbreytinga á náttúrufar, samfélag og efnahagslíf á Íslandi svo að yfirsýn fái stöð yfir samfélagslega áhættu sem fylgir loftslagsvá. (2021 og 2022)
- Móta þarf aðlögunarstefnu vegna loftslagsbreytinga fyrir landið í heild. (2021)
- Leggja ber áherslu á þátttöku í alþjóðlegu samstarfi um aðgerðir til þess að bregðast við loftslagsbreytingum. (2021)

2022

- Fylgja þarf áætlun um aðgerðir í loftslagsmálum eftir með markvissum hætti og árangursmeta aðgerðir þannig að ljóst sé hversu nálægt loftslagsmarkmiðum sínum Ísland er hverju sinni. (2022)
- Æskilegt er að fastsetja sem fyrst hver hlutdeild Íslands er í uppfærðu landsframlagi ESB, Noregs og Íslands um samdrátt í losun gróðurhúsalofttegunda. (2022)
- Leggja ber áherslur á reglubundna miðlun upplýsinga til hagaðila og almennings um mat á árangri og hversu nálægt loftslagsmarkmiðum sínum Ísland er. (2022)

9. NÁTTÚRUVÁ

2021

- Gera þarf heildstætt hættu- og áhættumat vegna allrar náttúruvár sem vænta má á Íslandi með það að markmiði að bæta viðbragðsgetu og viðnámsþol samfélagsins, t.d. með skipulagningu landsvæða sem tekur mið af tilteknum áhættuþáttum. Hægt er að byggja á mati sem liggur fyrir nú þegar, en víkka það út þannig að það nái yfir fleiri gerðir náttúruvár
- Endurskoða þarf með reglubundnum hætti fyrirbyggjandi áhættumat vegna náttúruvár sem og aðgerðaáætlanir, þar sem m.a. er tekið tillit til samfélagslegra þátta og breytinga sem hafa átt sér stað. Einnig þarf áhættumat að ná til fleiri þátta og svæða, ekki bara yfir byggð, heldur líka vegi, ferðamannastaði og mikilvæga innviði.
- Kortleggja þarf landið með tilliti til aukinnar skriðuhættu og berghlaupa og forgangsráða þeim svæðum þar sem gera þarf hættumat.
- Halda þarf áfram vinnu við að kortleggja landið með tilliti til aukinnar skriðuhættu og berghlaupa og forgangsráða þeim svæðum þar sem gera þarf hættumat. (2022)
- Skilgreina þarf viðmið um ásættanlega áhættu vegna mismunandi náttúruvár m.t.t. almannahagsmuna.
- Gera þarf aðgerðaáætlun vegna geimgeislunar og hugsanlegra áhrifa hennar á fjarskipta- og raforkukerfi og aðra mikilvæga innviði.

2022

- Tryggja þarf að mæli- og upplýsingatækni vegna vöktunar á náttúruvá standist tækniþróun og kröfur hvers tíma. Á það bæði við vegna rauntímavöktunar sem styður útgáfu viðvarana vegna náttúruvár sem og langtímavöktunar sem leggur grunn að viðbrögðum samfélagsins til framtíðar, ekki síst við áhrifum loftslagsbreytinga.
- Gera þarf heildstætt hættu- og áhættumat vegna allrar náttúruvár á Íslandi með það að markmiði að gera áætlun um mótvægisáðgerðir til þess að bæta viðbragðsgetu og viðnámsþol samfélagsins, t.d. með skipulagningu landsvæða sem tekur mið af tilteknum áhættuþáttum. Unnt er að byggja á mati sem liggur fyrir nú þegar, en víkka það út þannig að það nái yfir fleiri gerðir náttúruvár. Við gerð hættu- og áhættumats vegna náttúruvár er mikilvægt að taka tillit til sviðsmynda um loftslagsbreytingar byggt á niðurstöðum IPCC.
- Endurskoða þarf með reglubundnum hætti fyrirbyggjandi áhættumat vegna náttúruvár sem og aðgerðaáætlanir, þar sem m.a. er tekið tillit til samfélagslegra þátta og breytinga sem hafa átt sér stað. Einnig þarf áhættumat að ná til fleiri þátta og svæða, ekki aðeins yfir byggð, heldur líka vegi, ferðamannastaði og mikilvæga innviði.

- Halda þarf áfram vinnu við að kortleggja landið með tilliti til aukinnar skriðuhættu og berghlaupa og forgangsraða þeim svæðum þar sem gera þarf hættumat.
- Huga þarf að þarfagreiningu og mótun vegna geimgeislunar og hugsanlegra áhrifa hennar á fjarskipta- og raforkukerfi og aðra mikilvæga innviði. (2022)
- Brýnt er að auka rannsóknir á ofanflóðum, þ.m.t. skriðum og skriðuhættu hér á landi, og stuðla að aukinni þekkingu og fjölgun sérfæðinga á þessu sviði. Mikilvægt er að halda áfram vinnu við að efla varnir byggðarlaga gegn ofanflóðum. Einnig þarf að byggja upp og styrkja kortlagningu, rannsóknir, gerð hættumats og bæta vöktun vegna skriðufalla hér á landi. (2022)
- Skilgreina þarf viðmið um ásættanlega áhættu vegna mismunandi náttúruvá-
r m.t.t. almannahagsmuna.
- Huga þarf að þarfagreiningu og mótun vegna geimgeislunar og hugsanlegra áhrifa hennar á fjarskipta- og raforkukerfi og aðra mikilvæga innviði.
- Huga þarf að kerfisbundinni upplýsingamiðlun til almennings um náttúruvá og viðbrögð við henni.

10. FARSÓTTIR

2021

- Efla þarf getu til sýkla- og veirurannsókna innan heilbrigðiskerfisins og tryggja að það geti annast greiningu lífsýna á álagstímum vegna faraldurs.
- Í ljósi reynslunnar af COVID-19 þarf að kanna þörfina á því að endurskoða sóttvarnalög, t.d. með því að skýra betur valdsvið landlæknis og sóttvarnalæknis og lagalegar valdheimildir sóttvarnalæknis.
- Tryggja þarf að áfram verði til á hverjum tíma nægjanlegar birgðir af nauðsynlegum lyfjum, innrennslisvökva og hlífðarbúnaði hér á landi til þess að takast á við heimsfaraldur. Skoða þarf hvort Norðurlandabjórinnar geti aukið samvinnu varðandi birgðahald.
- Stjórnvöld þurfa að beita sér fyrir jöfnu aðgengi ríkja að bóluefni og nauðsynlegum lyfjum og lækningabúnaði vegna veirusjúkdóma eins og COVID-19.
- Mikilvægt er að ávallt sé viðunandi aðstaða, þ.m.t. einangrunaraðstaða, á heilbrigðisstofnunum til að sinna einstaklingum sem veikst hafa af alvarlegum smitsjúkdómum.
- Ástæða er til að stjórnvöld fylgist sérstaklega með umræðu um bólusetningar, tryggi greiðan aðgang að áreiðanlegum upplýsingum um eiginleika bóluefna og stuðli þannig að því að þátttaka í bólusetningu verði ávallt eins mikil og mögulegt er.
- Koma þarf á skýrum verkferlum viðeigandi stofnana og embætta varðandi vöktun og eftirlit með heilbrigðistilkynningum skipa í SafeSeaNet-kerfinu.

2022

- Heimsfaraldri COVID-19 er hvergi nærri lokið. Á meðan veiran hefur tók á að smitast milli manna er sá möguleiki til staðar að ný afbrigði hennar spretti upp. Af þeim sökum er brýnt að viðhalda árvekni um nýjar vendingar í faraldrinum sem og virkum samskiptum við alþjóðastofnanir og sóttvarnayfirvöld ytra.
- Tryggja þarf að áfram verði ávallt til nægjanlegar birgðir af nauðsynlegum lyfjum, innrennslisvökum og hlífðarbúnaði hér á landi til þess að takast á við heimsfaraldur. Skoða þarf hvort Norðurlandabjórinnar geti aukið samvinnu varðandi birgðahald á lyfjum og lækningatækjum.
- Stjórnvöld þurfa að beita sér fyrir jöfnu aðgengi ríkja að bóluefnum og nauðsynlegum lyfjum og lækningabúnaði vegna veirusjúkdóma eins og COVID-19.
- Mikilvægt er að ávallt sé viðunandi aðstaða, þ.m.t. einangrunaraðstaða, á heilbrigðisstofnunum til að sinna einstaklingum sem veikst hafa af alvarlegum smitsjúkdómum.
- Ástæða er til að stjórnvöld fylgist sérstaklega með umræðu um bólusetningar, tryggi greiðan aðgang að áreiðanlegum upplýsingum um eiginleika bóluefna og

stuðli þannig að því að þátttaka í bólusetningu verði ávallt eins mikil og mögulegt er.

- Koma þarf á skýrum verkferlum viðeigandi stofnana og embætta varðandi vöktun og eftirlit með heilbrigðistilkynningum skipa í SafeSeaNet-kerfinu.

11. MATVÆLA- OG FÆÐUÖRYGGI

2021

- Gera þarf reglulegar úttektir á matvælabirgðum í því skyni að tryggja að nægar birgðir séu til í landinu af matvælum til a.m.k. sex mánaða og skilgreina lágmarksbirgðir af matvælum og aðföngum til matvælaframleiðslu. Þá er þörf á að gera viðbragðs- og neyðaráætlun vegna matvælaslots, m.a. í samráði við helstu birgja.
- Rannsaka þarf áhrif loftslagsbreytinga á matvælaframleiðslu á Íslandi.
- Huga þarf að aukinni sjálfbærni í matvælaframleiðslu hér á landi og að magn og fjölbreytni framboðs matvæla sem framleidd eru hérlendis anni eftirspurn.
- Endurskoða þarf framkvæmd matvælaeftirlits í þeim tilgangi að styrkja samræmt matvælaeftirlit á landsvísu.
- Styrkja þarf samráð lykilaðila á sviði lýðheilsu, farsóttavarna og matvælaeftirlits.
- Kortleggja þarf og leggja mat á mikilvæg svæði vegna fæðuframléiðslu og vatnsöryggis og huga að stefnumótun í landnýtingu til matvælaframleiðslu m.t.t. landkosta og ræktunarmöguleika. Slíkt mat getur einnig legið til grundvallar þegar taka þarf afstöðu til landakaupa og fjárfestinga erlendra aðila.

2022

- Gera þarf reglulegar úttektir á matvælabirgðum í því skyni að tryggja að nægar birgðir séu til í landinu af matvælum til a.m.k. sex mánaða og skilgreina lágmarksbirgðir af matvælum og aðföngum til matvælaframleiðslu. Þá er þörf á að gera viðbragðs- og neyðaráætlun vegna matvælaslots, m.a. í samráði við helstu birgja. Við það verkefni er hægt að nýta vinnu starfshóps forsætisráðherra um nauðsynlegar birgðir og tillögur og greinargerð matvælaráðherra um bætt fæðuöryggi.
- Rannsaka þarf áhrif loftslagsbreytinga á matvælaframleiðslu á Íslandi.
- Huga þarf að aukinni sjálfbærni í matvælaframleiðslu hér á landi og að magn og fjölbreytni framboðs matvæla sem framleidd eru hérlendis anni eftirspurn.
- Endurskoða þarf framkvæmd matvælaeftirlits í þeim tilgangi að styrkja samræmt matvælaeftirlit á landsvísu.
- Styrkja þarf samráð lykilaðila á sviði lýðheilsu, farsóttavarna og matvælaeftirlits. Kortleggja þarf og leggja mat á mikilvæg svæði vegna fæðuframléiðslu og vatnsöryggis og huga að stefnumótun í landnýtingu til matvælaframleiðslu m.t.t. landkosta og ræktunarmöguleika. Slíkt mat getur einnig legið til grundvallar þegar taka þarf afstöðu til landakaupa og fjárfestinga erlendra aðila.

12. ORKUKERFI (RAFORKA JARÐEFNAELDSNEYTI VARMAFLUTNINGUR)

2021

- Styrkja þarf netöryggi orkukerfisins. Skoða má aukið samstarf við önnur norræn ríki á því sviði, en það hefur reynst vel á sviði netöryggis fjármálafyrirtækja.
- Úrbætur á raforkuflutningskerfinu eru nauðsynlegar til þess að bæta rekstraröryggi kerfisins og fyrirtækja, sem og raforkuöryggi almennings, og til að draga úr hættu á raforkuskorti við alvarlega vá.
- Lagt er til að raforkufyrirtækin skoði hvaða möguleikar eru á að fjölga þjónustuaðilum, birgjum eða þeim sérhæfðu viðbragðsaðilum sem kallaðir eru til í neyð.
- Brýnt er að tryggja olíuöryggi hér á landi með því að bæta birgðastöðuna í samræmi við það sem tíðkast í mörgum Evrópuríkjum, skilgreina lágmarksbirgðir, leggja mat á áhættu af mögulegum skorti á eldsneyti hérlendis og áhrif hans á hinar ýmsu greinar og gera viðbragðsáætlanir vegna hugsanlegra truflana á olíuframboði.
- Þörf er á því að kortleggja hvaða atvinnustarfsemi er háð varmaflutningi og hvaða hluti hennar telst til neyðarstarfsemi innviða

2022

- Úrbætur á raforkuflutningskerfinu eru nauðsynlegar til þess að bæta rekstraröryggi kerfisins og fyrirtækja, sem og raforkuöryggi almennings, og til að draga úr hættu á raforkuskorti við alvarlega vá.
- Lagt er til að raforkufyrirtækin skoði hvaða möguleikar eru á að fjölga þjónustuaðilum, birgjum eða þeim sérhæfðu viðbragðsaðilum sem kallaðir eru til í neyð.
- Brýnt er að tryggja olíuöryggi hér á landi með því að bæta birgðastöðuna í samræmi við það sem tíðkast í mörgum Evrópuríkjum, skilgreina lágmarksbirgðir, leggja mat á áhættu af mögulegum skorti á eldsneyti hérlendis og áhrif hans á hinar ýmsu greinar og gera viðbragðsáætlanir vegna hugsanlegra truflana á olíuframboði.
- Þörf er á því að kortleggja hvaða atvinnustarfsemi er háð varmaflutningi og hvaða hluti hennar telst til neyðarstarfsemi innviða.

13. SAMGÖNGUR

2021

- Styrkja þarf varnir gegn hugsanlegum netárásum á kerfi sem tengjast flugi.
- Mikilvægt er að til séu áætlanir með hliðsjón af samgönguleiðum um það hvernig rýming fólks af hættusvæðum fer fram þannig að tafir verði sem minnstar. Greinargóðar upplýsingar til almennings og viðbragðsaðila eru nauðsynlegar til að draga eins og hægt er úr mögulegri áhættu og tjóni.
- Gera þarf heildaráhættumat fyrir Keflavíkurflugvöll

2022

- Huga þarf að öryggisráðstöfunum flugumsjónarkerfa.
- Mikilvægt er að til séu áætlanir með hliðsjón af samgönguleiðum um það hvernig rýming fólks af hættusvæðum fer fram þannig að tafir verði sem minnstar. Greinargóðar upplýsingar til almennings og viðbragðsaðila eru nauðsynlegar til að draga eins og hægt er úr mögulegri áhættu og tjóni.
- Ljúka þarf mati á þeim áhættuþáttum sem kunna að raska flugsamgöngum að og frá Keflavíkurflugvelli og nauðsynlegum viðbúnaði til þess að bregðast við því.
- Huga þarf að öryggi Helguvíkurhafnar og sjá til þess að starfsemi, sem talist getur hættuleg hlutverki hennar, sé í hæfilegri fjarlægð. Þá þarf að skoða hvort taka eigi höfnina af skrá sem skipaafdrepp.

14. ÖRYGGI STJÓRNKERFIS

2021

- Mikilvægt er að íslensk stjórnvöld fullnægi settum viðmiðum í alþjóðlegu ríkjasamstarfi um meðferð trúnaðarupplýsinga. (2021)

2022

- Huga þarf sérstaklega að öruggri meðferð og geymslu gagna innan stjórnkerfisins og að þau séu ætíð aðgengileg íslenskum stjórnvöldum, ekki síst þau gögn sem geymd eru í skýjaþjónustu utan íslenskrar lögsögu. (2022)
- Tryggja þarf lagalega og skipulagslega umgjörð og forgangsröðun verkefna sem miða að því að tryggja öryggi æðstu stjórnar og samfellda starfsemi æðstu stjórnar ríkisins til skemmri og lengri tíma. (2022)

15. HRYÐJUVERK

2021

- Leggja þarf áherslu á að efla getu lögreglunnar til þátttöku í alþjóðasamstarfi á sviði hryðjuverkavarna, þ.m.t. með upplýsingaskiptum, greiningu og rannsóknarsamstarfi.

2022

- Leggja þarf áherslu á að efla getu lögreglunnar til þátttöku í alþjóðasamstarfi á sviði hryðjuverkavarna, þ.m.t. með upplýsingaskiptum, greiningu og rannsóknarsamstarfi, og tryggja að henni fylgi virkt eftirlit.
- Herða þarf skilyrði fyrir veitingu vopnaleyfis og vörslu skotvopna. Styrkja þarf heimildir lögreglu til eftirlits með skotvopnaeign og vörslu. Jafnframt þarf að afnema undanþágur frá banni við innflutningi sjálfvirkra og hálf sjálfvirkra skotvopna.
- Ljúka þarf fullgildingarferli Evrópuráðs samningsins um varnir gegn hryðjuverkum og viðbótarbókun við hann.

16. SKIPULÖGÐ BROTASTARFSEMI

2021

- Styrkja þarf getu lögreglu á Íslandi til að sporna við skipulagðri brotastarfsemi með aukinni samhæfingu, samstarfi og upplýsingaskiptum innan lögreglu, við erlent lögreglulið og aðrar stofnanir. Hið sama á við um tæknigetu.
- Koma þarf á verklagsreglum um hvernig lögregla og innlendar þjónustu- og eftirlitsstofnanir hagi samstarfi til að vinna gegn skipulögðum afbrotum, ekki síst á vinnumarkaði. (2021)
- Herða þarf reglur um skotvopn og endurskoða undanþágur frá banni við innflutningi sjálfvirkra og hálf sjálfvirkra skotvopna.

2022

- Byggja þarf upp tækniþekkingu innan lögreglu til þess að bregðast við netlægri brotastarfsemi og tryggja varðveislu rafrænna sönnunargagna.
- Koma þarf á fót formlegu samráði stjórnvalda og stofnana á vinnumarkaði til að sporna gegn vinnumarkaðsbrotum.
- Auka þarf refsivernd barna og ungmenna vegna dreifingu á barnaníðsefni á internetinu sem hluti af skipulagðri glæpastarfsemi.
- Mikilvægt er að lögregla hafi skýrar heimildir til að grípa til ráðstafana í þágu afbrotavarna, m.a. á sviði skipulagðrar brotastarfsemi, dreifingu á stafrænu kynferðisofbeldi gegn börnum, netbrotum og/eða -árásam, þ. á m. gegn æðstu stjórn ríkisins, og hryðjuverkum. Jafnframt er mikilvægt að aðgerðir lögreglu á þessu sviði sæti virku eftirliti m.t.t. mannréttinda og réttarverndar.
- Endurskoða þarf reglur almennra hegningarlaga um upptöku ólögmæts ávinnings, þ. á m. til að gera þær skilvirkari gagnvart brotum sem tengjast skipulagðri brotastarfsemi, og hafa við þá vinnu hliðsjón af löggjöf nágrannalandanna um sama efni.

17. NETGLÆPIR

2021

- Skoða þarf þörfina á því að endurskoða refsilög með hliðsjón af nýrri tækni og brotastarfsemi henni tengdri sem og hlutverk lögreglu varðandi uppljóstrun netglæpa.
- Nauðsynlegt er að efla samfélagsfræðslu og stuðla að vitundarvakningu um hættuna af netglæpum og hvernig varast má þá.
- Styrkja þarf innra samstarf lögreglunnar og samstarf hennar við erlendar löggæslustofnanir á sviði upplýsingaskipta og tæknilegra rannsókna.
- Leita þarf leiða til að auka getu lögreglu til þess að takast á við öra tækniþróun netglæpa í því skyni að stemma stigu við netbrotum og rannsaka netglæpi

2022

- Skoða þarf þörfina á frekari endurskoðun refsilaga með hliðsjón af nýrri tækni og brotastarfsemi henni tengdri, sérstaklega á sviði fjármuna- og auðgunarbrota í almennum hegningarlögum.
- Nauðsynlegt er að efla frekar samfélagsfræðslu og stuðla að vitundarvakningu um hættuna af netglæpum og hvernig megji varast þá.
- Leggja þarf áherslu á að innra samstarf lögreglunnar og samstarf hennar við erlendar löggæslustofnanir á sviði upplýsingaskipta og tæknilegra rannsókna sé traust. Auka þarf getu lögreglu til þess að takast á við öra tækniþróun í því skyni að stemma stigu við netbrotum og rannsaka netglæpi.
- Mikilvægt er að hjá lögreglu sé til staðar viðbragðskerfi sem styður við einstaklinga, fyrirtæki og aðra hagsmunaaðila sem netbrot beinast gegn. Jafnframt er mikilvægt að þar sé til staðar þekking og færni til að koma í veg fyrir netglæpi og til að endurheimta fé vegna þeirra. Ein forsenda þessa er virk þátttaka í alþjóðlegu samstarfi á sviði löggæslu og réttarvörslu.
- Þörf er á endurskoðun regluverks varðandi starfsemi vefhýsingarfyrirtækja með staðfestu á Íslandi með hliðsjón af Búdapest-samningnum um tölvuglæpi og samevrópsku regluverki um stafræna þjónustu (Digital Service Act) í því skyni að vernda orðspor íslenska ríkisins og netumdæmis Íslands.

18. PENINGAÞVÆTTI

2021

- Leita þarf leiða til að virkja alla tilkynningarskylda aðila til að sinna lögboðinni tilkynningarskyldu um grunsamleg viðskipti til þess að draga úr hættu á peningaþvætti og fjármögnun hryðjuverka.
- Mikilvægt er að sinna rannsóknum á peningaþvætti í tengslum við skattalagabrotarannsóknir.

2022

- Fylgja þarf því eftir að tilkynningarskyldir aðilar sinni lögboðinni tilkynningarskyldu um grunsamleg viðskipti til þess að draga úr hættu á peningaþvætti.
- Mikilvægt er að efla rannsóknir á peningaþvætti í tengslum við skattalagabrotarannsóknir.
- Huga þarf að vörnum gegn spillingu og mútum, t.d. með lagasetningu og fræðslu.

